

نگاهی اجمالی به کنوانسیون حقوق کودک و منع خشونت‌های پنهان علیه کودکان در فضای مجازی

دکتر مریم شب‌افروز*

کنوانسیون ۵۴ ماده حقوق کودک، برپایه چهار اصل بنیادی استوار است:

* همه کودکان از حقوق برابر برخوردارند.

* در همه تصمیم‌گیری‌ها باید بهترین حالت ممکن برای کودک در نظر گرفته شود.

* همه کودکان حق برخورداری از زندگی و پیشرفت را دارند.

* همه کودکان حق ابراز نظر دارند و باید به نظر آنها احترام گذاشته شود. (یونیسف، ۲۰۲۰)

تلقی سنتی از کودکان هرگز این طور نبوده که آنها را به عنوان افرادی صاحب حقوق مورد توجه قرار دهند، بلکه تلقی موجود این است که به کودکان به عنوان موجوداتی که باید مورد حمایت‌های قانونی قرار گیرند نگاه شوند. براساس این کنوانسیون کودکان حق دارند که از آنها در برابر همه اشکال خشونت فیزیکی و روانی، بدرفتاری و آزارهای جنسی محافظت شوند. همه کودکان حق برخورداری از محیط رشد و نموی را دارند که خالی از خشونت نسبت به آنها باشد.

کنوانسیون حقوق کودک یک توافق نامه بین‌المللی است که حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کودکان را بیان می‌کند و تمام کودکان بدون توجه به جنسیت، پیشینه دین و یا کاهش توانایی‌های جسمی و ذهنی از این حقوق برخوردارند.

کنوانسیون حقوق کودک در ۲۰ نوامبر سال ۱۹۸۹ مورد پذیرش مجمع عمومی سازمان ملل متحد قرار گرفت و از ۲ سپتامبر سال ۱۹۹۰ لازم الاجراء شده است. تاکنون ۱۹۳ کشور این پیمان نامه حقوقی را تصویب کرده‌اند یا به آن ملحق شده‌اند.

ایران نیز در سال ۱۳۷۲ به کنوانسیون حقوق کودک پیوسته است. به این ترتیب کنوانسیون حقوق کودک مقبول‌ترین سند حقوق بشر در طول تاریخ تلقی می‌شود. (سازمان ملل، ۲۰۱۷)

از نظر ماده یک این کنوانسیون، کودک به کلیه افراد انسانی زیر ۱۸ سال اطلاق می‌شود و به دلیل آسیب‌پذیر بودن در این سنین حق برخورداری از مراقبت‌های ویژه و خاص را دارد.

نکته حائز اهمیت این است که مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک اعلام کرد: انتشار تصاویر کودکان در فضای مجازی علاوه بر نقض حریم خصوصی، کودکان را در معرض مخاطره و خشونت‌های پنهان و سوء استفاده‌های جنسی قرار می‌دهد.

انتشار تصاویر کودکان با هر هدفی نظیر نمایش زیبایی، استعداد، برانگیختن حس ترحم مخاطب، تبلیغ کالا، جذب فالوور و غیره می‌تواند آنان را در معرض مخاطرات و آسیب‌های جسمانی و روانی در آینده قرار دهد.

از سوی دیگر اولین اقدام آزار جنسی کودکان لمسی نیست، بلکه تنها با فراهم آوردن شرایطی برای دیدن و شنیدن و حتی با یک پیام گذاشتن محقق می‌شود. انتشار تصاویر کودکان می‌تواند آزارگران جنسی را جذب کند و فرصت سوء استفاده جنسی آنان را برای آنها فراهم سازد. (وب گاه وزارت دادگستری، ۲۰۱۶)

جالب اینجاست که بسیاری از والدین در فضای حقیقی حاضر نیستند حتی یک عکس ساده فرزند خود را در اختیار دیگران قرار دهند، اما در شبکه‌های مجازی بدون هیچ محدودیت و ناراحتی خصوصی‌ترین اعمال آنها نظیر، حمام رفتن، رقصیدن، نیمه برهنه غذا خوردن و ... به راحتی در اختیار عموم مردم قرار می‌دهند. برخی والدین از فرزندان خود به عنوان شغلی برای کسب درآمد و دیده شدن خودشان استفاده می‌کنند. آگاهانه یا ناآگاهانه اقدام به نوعی کار اجباری کودکان!

درست است که انتشار تصاویر کودکان باعث تاییدهای ظاهری از سوی دیگران خواهد شد. اما به آرامی و در نهان به شخصیت و روان کودکان آسیب‌های جدی وارد می‌کند. طرح این موضوع خیالبافی نیست. در سال ۲۰۱۶ یک پرونده حقوقی از طرف دختر ۱۸ ساله در اتریش سر و صدای زیادی را به پا کرد. این دختر از والدین خود به علت انتشار عکس‌های کودکی‌اش در فضای مجازی شکایت کرد و والدین خود را به نقض حریم خصوصی‌اش در کودکی متهم کرد. این دختر کار والدینش را شرم‌آور خواند و گفت آنها هیچ حد و مرزی و هیچ شرمی از کار خود نداشتند. لحظه لحظه زندگی من را از توالت رفتن تا نیمه برهنه بودن در حمام عکاسی و منتشر نموده‌اند. (وب سایت، آلی یانس، ۲۰۱۶)

به تایید بسیاری از روانشناسان، بیشتر والدینی که از طریق انتشار تصاویر کودکان خود به دنبال جذب فالوور و درآمدزایی در فضای مجازی هستند، بیشتر به دنبال جلب

توجه و رفع نیاز خود کم‌بینی خودشان هستند.

متأسفانه امروزه در جامعه ما بسیاری از این افراد که در کودکی کمتر به آنها توجه شده؛ امروز به دنبال ابراز وجود در جامعه هستند و چه جایی بهتر از فضای مجازی که پشت صفحات تو در توی آن می‌توان به راحتی چهره واقعی خود را پنهان کرد. والدینی که نداشته‌ها و انجام‌نداده‌های زیادی در زندگی خود دارند و می‌خواهند به یکباره بر سر فرزندان خود پیاده کنند. مسئله تاسف‌بار این است که تعداد زیادی از افسار جامعه به این والدین به عنوان والدینی موفق و الگو نگاه می‌کنند. به طوری که حتی سؤالات مشاوره‌ای خود را از سمت این والدین می‌گیرند و کارهای عجیب غریبی؛ مانند

لب‌زدن ترانه؛ شوخی‌هایی گهگاه خطرناک؛ را استعدادی برجسته تلقی می‌کنند.

این هم چهره جدیدی از کودکان کار است. امروزه کودکان کار نیز مانند خیلی چیزهای دیگر جامعه شکل عوض کرده‌اند و مثل گذشته درون و بیرون شان یکی نیست. رنگ و رخی زیبا دارند با استعدادهای عجیب در دلربایی، اما کودکان کار واقعی امروز؛ این کودکان هستند! شیوع پدیده شوم و نوظهور برده‌داری مدرن!

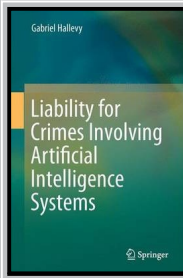
بر اساس کنوانسیون حقوق کودک، تکلیف دولت‌ها در زمینه منع خشونت علیه کودکان کاملاً مشخص است. دولت‌ها باید سامانه‌هایی در کشورشان تعریف کنند تا کودکان بتوانند در هنگام مواجهه با انواع آزار و اذیت با آنها تماس گرفته و مشکلات

خود را بیان کنند. مثلاً بر اساس قوانین کشور فرانسه اگر والدین عکس‌هایی از فرزندان خود منتشر کنند که تصاویر شرم‌آور تشخیص داده شود تا یک سال حبس در انتظار آن والدین است.

در واقع دادگاه فرانسه فقط به خاطر ناراضی‌تی فرد از پخش

این هم چهره جدیدی از کودکان کار است. امروزه کودکان کار نیز مانند خیلی چیزهای دیگر جامعه شکل عوض کرده‌اند و مثل گذشته درون و بیرون شان یکی نیست. رنگ و رخی زیبا دارند با استعدادهای عجیب در دلربایی، اما کودکان کار واقعی امروز؛ این کودکان هستند! شیوع پدیده شوم و نوظهور برده‌داری مدرن!

قفسه کتاب

کتاب «مسئولیت حقوقی سیستم‌های هوش مصنوعی» در رابطه با نظریه‌ای حقوقی بحث می‌کند که جرایم ناشی از سیستم‌های هوش مصنوعی را توضیح می‌دهد. طبق مباحث مطروحه در این کتاب، سیستم‌های

هوش مصنوعی می‌تواند هم به عنوان مرتکب جرایم و هم به عنوان شریک یا ابزار مرتکبین «سبب اقوی از مباشر» مورد استفاده قرار گیرد. نظریه حقوقی عمومی ارائه شده در این کتاب مبتنی بر حقوق کیفری موجود در عمده نظام‌های حقوقی توسعه یافته است. در بسیاری از کشورهای پیشرفته، وسایل مبتنی بر سیستم‌های هوش مصنوعی، به نحو گسترده‌ای برای اهداف صنعتی و شخصی استفاده می‌شوند. اما زمانی که یکی از این گونه سیستم‌ها موجب ایراد خسارت می‌شود، بحث مسئولیت حقوقی مطرح می‌شود. مثال آن زمانی است که یک وسیله نقلیه بدون سرنشین موجب وقوع تصادف می‌شود، یا یک سیستم جراحی اتوماتیک، موجب خطای جراحی شود سؤال اینجاست که چه کسی به عنوان مسئول شناخته شود؟ سازنده، برنامه‌نویس، کاربر و یا خود سیستم هوش مصنوعی؟ پاسخ به این سؤالات به طور کامل و نوین در کتاب مطرح شده است.

مفهوم مسئولیت ناظر به جرایمی که توسط هوش مصنوعی رخ می‌دهد، هنوز به درستی مورد بررسی قرار نگرفته است و تحقیقات ناظر به آن بسیار محدود است. در مقابل پیشرفت علم و فناوری، مدام موجب رو در رو شدن افراد و جامعه با چالش‌های جدید می‌شود. این کتاب توسط انتشارات بین‌المللی اسپرینگر و در اواخر سال ۲۰۱۴ چاپ شده است. نویسنده این کتاب «گابریل هالوی» است که کتاب‌ها و آثار متعددی در حوزه حقوق کیفری مدرن در سابقه علمی خود دارد.

شدن عکس‌های کودکی‌اش والدین او را مجازات نمی‌کند، بلکه دلیل مهم‌تر؛ امکان استفاده افراد پدوفیل و آزارگر جنسی از عکس‌های نامتعارف کودکان است که متأسفانه امروزه بسیاری شایع شده است (کنفرانس حقوق کودک، ایران، ۲۰۱۱).

بنابراین لازم است به والدین نسبت به اهمیت حفظ حریم و عدم اشاعه اطلاعات شخصی کودکان خود در فضای مجازی آموزش‌های کافی توسط متخصصان و همه فعالان حقوق کودک داده شود.

والدین باید آگاه شوند که باید از بچه‌های بالای دو سال خود برای ارسال عکس‌های خصوصی‌شان حتی برای پدر یا مادر بزرگ، اجازه بگیرند. این کار علاوه بر ایجاد حس احترام، رعایت حفظ حریم خصوصی را به کودک یاد می‌دهد. نکته مهم‌تر اینکه، مباحث مربوط به حقوق کودکان از دوران مهدکودک قابل آموزش است.

این مباحث را می‌توان به زبان ساده و با استفاده از تصاویر، بازی، کارت پستال به کودکان آموزش داد. ولی متأسفانه اینگونه آموزش‌ها در سیستم آموزش و پرورش و آموزش‌های خانوادگی مورد غفلت قرار گرفته است. بسیاری از خانواده‌ها ترجیح می‌دهند که کودکان به جای یادگیری حقوق خود، تصمیم‌گیری و حل مسئله و تفکر انتقادی؛ فقط نمرات بالا بگیرند در حالی که این آموزش‌ها بسیار حائز اهمیت بوده و کودکان را در برابر آسیب‌های اجتماعی مصون می‌دارد. با فرهنگ‌سازی و تربیت درست خانواده؛ فضای مجازی یک فرصت است و نه تهدید.

♦ آشنایی با مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، وب گاه وزارت دادگستری، ۲۰۱۶

- ♦ United nations, treaty collection from the original on 3 October 2017
- ♦ Unicef (ed.) How the convention on the Rights of the child work. November 2020
- ♦ Children,s Right: iran- library of congress. April 2011
- ♦ Children, Rights Alliance Websit, 2016